

VOKIŠKA TVARKA – VAIRUOTOJŲ DRAUSMĖS LAIDAS

Liucijus Suslavičius

Nesenai atsakinga už kelių eismo saugumo veiklą šalyje Susisiekimo ministerija pateikė naują iniciatyvą, nukreiptą, kaip teigiama, vairuotojų drausmei keliuose ir gatvėse stiprinti. Siūloma sumažinti didžiumą baudų, skiriamų už nustatyto greičio viršijimą bei atsisakyti iki šiol galiojusios už greičio viršijimą bei kai kuriuos kitus šiurkščius eismo taisyklių pažeidimus skiriamų baudos balų sistemos.

Baudos balų sistema Lietuvoje buvo įvesta kaip prevencinė priemonė, galinti sudrausminti mėgstančius nuolatos pažeidinėti kelių eismo taisyklių reikalavimus vairuotojus – surinkę įstatymu nustatytą baudos balų kiekį, jie automatiškai vieneriems metams praranda teisę vairuoti transporto priemones. Žinodami, jog balų suma artėja prie teisės vairuoti atėmimo ribos, tokie neatsargūs vairuotojai turėtų pradėti važinėti ramiau, kas teigiamai atsilieptų bendrai eismo saugumo situacijai. Šiandien teigiama, jog baudos balų sistema nepasiteisino ir jos reikia atsisakyti. Na, Lietuva daugelyje gyvenimo sričių pasirodė esanti tikrai savita, tad gal iš tikrųjų kitose Europos Sąjungos valstybėse efektyviai veikianti ir įtaką eismo saugumui daranti balų sistema lietuviams nereikalinga, tvarką keliuose galima įvesti ir kitomis priemonėmis? Visgi panagrinėkime kitų patirtį, kad susidarytume objektyvesnį suvokimą, kaip tokia sistema veikia.

Seniausią tokio pobūdžio vairuotojų elgesio kontrolės sistemą turi vokiečiai. Juokaujama, kad 7,1 milijono vokiečių, yra „likimo broliai“ – visi jie turi įrašus Vokietijos šiaurėje, Flensburge, įsikūrusios federalinės kelių eismo tarnybos KBA (Kraftfahrzeug – Bundes Amt) duomenų bazėje apie padarytus kelių eismo taisyklių pažeidimus ir už juos skirtus baudos balus. Tai sudaro 14,5 procento visų Vokietijos vairuotojų, kurių šalyje priskaičiuojama net 49 milijonai. Įrašai daromi Kelių eismo taisyklių pažeidėjų registre, kuris dar nuo seno, kai visi įrašai buvo daromi ranka, tebevadinamas eismo pažeidėjų kartoteka, nors dabar viskas daroma elektroninėje terpėje. Kaip teigia KBA specialistai, dauguma į registrą patenkančių vairuotojų tam „pasirenka greičiausią kelią“

– viršija leistiną greitį. Tokie pažeidimai sudaro 54,9 procento įrašų, po jų seka vairavimas esant neblaiviam – 18,9 procento ir pravažiavimo pirmumo tvarkos nesilaikymas – 14,6

procento. Vokietijos įstatymai eisme daromus pažeidimus skirsto į klaidas, tvarkos pažeidimus ir eismo nusikaltimus. Klaida – tai toks pažeidimas, už kurį pareigūnas vairuotoją tik įspėja, skirdamas jam baudą iki 35 eurų. Informacija apie tokį pažeidimą į Flensburgą nesiunčiama. Sekantis lygis – tvarkos pažeidimai, už kuriuos skiriama ne tik 40 eurų arba didesnė pinigine bausė, bet ir skiriama nuo vieno iki keturių baudos balų. Gi už pažeidimus, kvalifikuojamus kaip eismo nusikaltimai, be baudos, teisės vairuoti atėmimo dar skiriama nuo 5 iki 7 balų. Informacija apie skirtus balus nedelsiant atsiduria KBA registre. Kad būtų aiškiau, panagrinėkime konkrečius pavyzdžius. Vairuotojas, pastatęs automobilį draudžiamoje vietoje, kaip taisyklė, tik įspėjamas, t.y. atsiperka minimalia bausė. Bet jei policija pastebės, kad tas vairuotojas reguliariai stato automobilį draudžiamoje vietoje, tai bus vertinama kaip sąmoningas tvarkos pažeidimas, vairuotojui bus paskirta didesnė bausė ir kartu skirtas vienas baudos balas. „Peršokimas per sankryžą“, degant raudonam šviesoforo signalui, laikomas tvarkos pažeidimu, tad bausė ir balai garantuoti. Tačiau bet kuriuo atveju stengiamasi atsižvelgti į realias pažeidimo aplinkybes – jei pažeidimas padarytas signalų persijungimo metu, bus skirta 50 eurų bausė ir trys balai, o jei automobilis įvažiuos į sankryžą, kai šviesoforas dega jau daugiau kaip vieną sekundę, bausė padidėja iki 125 eurų, o Flensburge įrašomi net 4 balai. Vairuotojo, savavališkai pasišalinusio iš autoįvykio vietos, veiksmai kvalifikuojami kaip eismo nusikaltimas, ir be kitų sankcijų, jis gauna 7 baudos balus registre. Baudos balų skaičiai artėjant prie aštuoniolikos, vairuotojui darosi nejauku, ir ne tik todėl, kad bet kuris sekantis pažeidimas gali iššaukti „sąskaitos perpildymą“ ir tuo pačiu automatišką teisės vairuoti praradimą. Jis pradeda gauti oficialius laiškus. Mat, įstatyme numatyta, jog vairuotojas, kurio „sąskaitoje“ susikaupia nuo aštuonių iki trylikos balų, turi būti raštiškai įspėtas, kad jo vairavimo stilius yra pavojingas ir pasiūlyta sudalyvauti eismo saugumo mokymuose-seminare. Jei vairuotojas surenka nuo 14 iki 17 balų, jam siunčiamas kvietimas į privalomą mokymą. Na, o jei pažeidimai tokie, kad pasiekta ar peržengta 18 balų riba, vairuotojas automatiškai praranda teisę vairuoti. Jo laukia pokalbis su eismo psichologu ir, jei pastarasis neprieštaraus, mokymasis iš naujo....

Tiesa, baudos balai nėra „amžini“. Pavyzdžiui, skirti už tvarkos pažeidimus anuliuojami po dviejų metų. Balai, „užsidirbti“ padarius eismo nusikaltimą, anuliuojami po penkerių metų, o jei kaip toks nusikaltimas įvertintas pažeidimas susijęs su piktnaudžiavimu alkoholiu arba narkotikais, už jį paskirti baudos balai nepanaikinami ištisus dešimt metų. Bet kiekvienas vairuotojas turi galimybę pats sumažinti baudos balų skaičių – jei „sąskaitoje“ ne daugiau 8 balų, savanoriškas dalyvavimas mokymuose-seminare leis nubraukti net keturis balus, jei balų nuo 9 iki 13-os, mokymasis leis nubraukti du balus. Esantiems „pavojingiausioje zonoje“, t.y. tiems, kurie turi nuo 14 iki 17 galiojančių balų paprastų eismo saugumo mokymų nepakaks – norėdami sumažinti savo „sąskaitą“ dviem balais, jie turi patys savo noru kreiptis pas eismo psichologą, ir tik teigiama pastarojo išvada gali padėti eismo pažeidėjui. Kiekvienas vairuotojas turi teisę nemokamai sužinoti, kiek baudos balų jis jau surinko, kreipęsis tiesiai į KBA arba vietinę vairuotojų pažymėjimus išduodančią instituciją.

Kaip matome, vokiečiai labai rimtai žiūri į eismo taisyklių pažeidėjus, todėl ir sukūrė pakankamai

gremėzdišką, tačiau patikimą vairuotojų elgesio kontrolę garantuojančią sistemą, kurią, beje, siūlo kaip pavyzdį visoms Europos Sąjungos šalims. Aišku, galima su tokia sistema sutikti, galima nesutikti, bet ji veikia. Kartu ji imponuoja ir tuo, kad nėra tik „sausą“ baudų lentelė – ji įvertina žmogiškąsias klaidas, suteikia norintiesiems galimybę pasitaisyti, bet kartu netoleruoja tyčinės nepagarbos visuotinai priimtai tvarkai, savo interesų priešpastatymo visuomeniniams, pavojingą elgesį kelyje įvardina tikroju vardu - kaip viešosios tvarkos pažeidimą ar net nusikaltimą, o ne kaip šaunų paišdykavimą, kuriuo galima girtis prieš draugus.

Aišku, galimi ir kiti variantai. Štai, Prancūzijoje kiekvienam pradedančiajam vairuotojui kartu su laikinu vairuotojo pažymėjimu suteikiama 12 „teigiamų“ balų. Kiekvienas policijos užfiksuotas šiurkštesnis pažeidimas šią sumą mažina. Kas per du metus įsigudrina prarasti visus 12 balų, privalo mokytis vairuoti iš naujo, nes jo pažymėjimas anuliuojamas. Psichologai tvirtina, jog ši sistema labiau priimtina, nes pradžioje žmogui lyg ir suteikiamas „pasitikėjimo kreditas“, kurį jis turi stengtis pateisinti. Vokiška sistema, sulig kiekvienu pažeidimu „užkraunanti“ žmogui vis didesnę „nuodėmių krūvį“, daugeliui kelia tam tikrą vidinį priešinimąsi. Tačiau kaip ten bebūtų skaičiuojami balai už prasižengimus – pridedant ar atimant, juos skaičiuoti būtina, kad galima būtų laiku užkirsti kelią potencialiems nelaimių keliuose kaltininkams.